

Deze Indische Nederlanders doorbreken het lange zwijgen: 'Mijn vader liet mensen niet dichtbij komen'

INTERVIEW Nederland herdenkt, bij het Indisch Monument in Den Haag, het einde van de Tweede Wereldoorlog: op 15 augustus 1945 gaf Japan zich over, na de Amerikaanse atoombommen op Hiroshima en Nagasaki. Voor Indische Nederlanders volgden nog jaren vol verdriet en gevaar. In de Haagse Duinzichtkerk vertellen zondag Hans (89), Michael (52) en Mirjam (49) hun verhaal, het Indische zwijgen voorbij.

Hilbrand Rozema

vrijdag 15 augustus 2025, 01:51

Hans van de Water, Mirjam Elbers en Michael Portier. beeld: ANP, Phil Nijhuis en Hielco Kuipers

‘Ik ben blij dat ik zondag in de Duinzichtkerk sta’, zegt Hans van de Water (89). Hij is natuurkundige en oud-Shell-medewerker. ‘Fijn, om mijn verhaal te doen. En dat er steeds meer oog is voor het Indische verhaal.’ Zijn wieg stond in Indië. Net als die van zijn moeder, ‘op een koffie- en theeplantage’. Zijn overgrootmoeder was Indonesisch.

Ook voor Michael Portier (52) nadert een bijzonder weekend. ‘Ik werk bij Museum Sophiahof, waar je het Indisch Herinneringscentrum vindt, het Moluks Historisch Museum, en Stichting Nationale Herdenking 15 augustus. Een belangrijke plek, nu de kennis verdwijnt en de oudste generatie, onze verbinding met toen, wegvalt.’

Michael’s vader Jack mocht geen Maleis praten thuis: hoe Nederlandser, hoe beter. ‘Net als Molukkers, waren ze vurig voor God, Nederland en Oranje. En juist het moederland nam ze in de maling. Trauma’s zijn overerfbaar, ik herken iets van het wantrouwen van mijn vader en had problemen in relaties. Dat benoem ik zondag ook.’

Mirjam Elbers (49) vertelt over de derde generatie. ‘Goed dat de Haagse Raad van Kerken na de landelijke herdenking in de kerk een herdenking heeft. Al jaren geleden merkte de toenmalige voorganger in die kerk, hoevelen nog worstelden met hun Indiëtijd.’

De erfenis van deze koloniale pijn zaait zich nog uit in de tijd: vroeger is nog niet voorbij. Indische Nederlanders komen voort uit onze Nederlandse geschiedenis: ze zijn er letterlijk uit geboren. De jongste generaties staan er vandaag meer open en onbevangen in. ‘Mooi dat

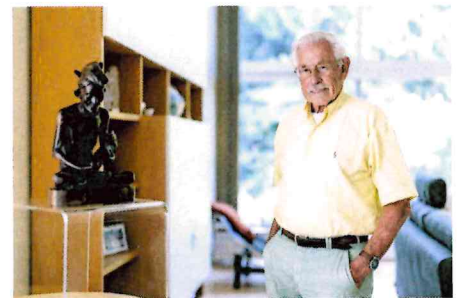
er twee tijdschriften zijn, Indah en Moesson, waarin Indische Nederlanders hun verhalen delen.'

Hans (89): 'Ik sliep met een blikje aan mijn deurkruk'

'Als kind in Palenbang, ik was 5 jaar en 3 maanden oud, liep ik langs de radio naar het platje en hoorde: 'De oorlog is uitgebroken'. Ik wist niet wat dat was, om de stemming te verbeteren riep ik: hoera, hoera, het is oorlog.' Het woord oorlog kende ik nog niet. Ik verbaasde me over de reactie van mijn ouders.

Later volgde een gevaarlijke tijd: de Bersiap-periode. 'Toen heb ik geleerd om zigzag te rennen. Ik sliep met een blikje aan de deurkruk, om wakker te worden van gerammel. Van de Indische Nederlanders kwamen er duizenden in kampen terecht, de rest was 'buitenkamper', zoals wij.'

Hans van de Water (89) spreekt liever van 'betreuren' dan 'excuses'
- beeld: Hielco Kuipers

Zijn jeugd zit hem op de huid. 'Ik zwierf graag langs de haven, praatte met de mannen van de Makassaarse en Boeginese lokale zeilprauwen, op mijn hurken, net als zij. Ik had een eigen prauw, een uitgeholde boomstam, waarmee ik alleen de krekens in voer. Daar heb ik geleerd onafhankelijk te zijn.'

'Ons contact met personeel was goed: zo reisde onze 'kokkie' ons na van Sumatra naar Java en wilde mee naar Holland. Dat kan niet, zeiden mijn ouders, dan mis je je mensen en je komt dan bij ons op een kleine flat.'

Het gezin kwam in 1948 in Den Haag in een contractpension. 'Zonder badkamer, ik moest naar het badhuis in Scheveningen. En 'mampiren', zomaar langswaaien en mee eten, nee, dat bestond in Holland niet.'

Kind-zijn en niet-begrijpen, werd zijn beschermlaag tegen trauma's. 'Je overziet het geheel niet.' Ook het koloniale systeem niet. 'Je zat er middenin, het was om je heen: een andere tijd, met andere zeden. Schaamte en excuses voor ons koloniale verleden? Bekijk het niet met de morele bril van vandaag. Betreuren, dat vind ik een beter woord.'

Voor zijn werk bij Shell reisde hij veel in Azië. 'In Indonesië zeggen ze allang: wij kijken vooruit, wij delen samen een geschiedenis.' Dat vind ik zo mooi.' Het beruchte Indische zwijgen, was dat goed? 'Dat was om te overleven. Goed dat de generaties na ons vragen stellen.'

Michael (52): ‘Mijn vader liet mensen niet dichtbij komen’

‘Mijn oma was Javaanse, mijn opa Indo’, zegt Michael Portier. ‘En een verre voorvader ging in dienst van het KNIL, nadat hij zonder werk zat na de oorlogen met Napoleon. Ik zit tussen twee generaties in. Ik zag het leed en het zwijgen van mijn vader Jack (1934-2019), die kind was in Indië, in de oorlog.

De oorlog hield voor Indo’s niet op 15 augustus op, maar ging nog jaren door. In Nederland was in de jaren vijftig en zestig geen begrip: hoe moeilijk kon dat zijn geweest, jullie hadden er toch een zonnetje bij, daar Indië? Mijn vader was gevormd door verschrikkingen, maar verzwegen die.

Als kind stel je vragen. Waarom tandenknars jij ‘s nachts? Waarom schreeuw jij ‘s nachts? Zich inleven in kinderen kon hij niet, zelf jong bij zijn moeder weggehaald; tien kinderen uit een gegoede familie raakten verstrooid, hij werd ‘verkocht’ als ganzenhoedertje. In 1957 kwam hij in Nederland bij de Marine, maar maakte daar in 35 jaar geen enkele vriend. Hij liet mensen niet dichtbij komen.

Michael Portier - beeld: Phil Nijhuis

Wat te doen met niet-gedeelde herinneringen? Mijn generatie mist de mondigheid en bravoure van de generatie na ons; wij wilden onze ouders niet kwetsen, niks oprakelen. Mijn vader was vluchteling, niet welkom in dit land. Dat maakt mij gevoelig voor het levensverhaal van vluchtelingen van nu.

Ik ben dolgelukkig met mijn werk, bij Museum Sophiahof in Den Haag. Zo kan ik via een omweg, in contact met anderen, dingen verwerken en zijn verzwegen verleden inkleuren. En bezoekers op hun gemak stellen: dit is jouw plek, je verhaal is hier veilig en doet ertoe. Zo kan ik het Indische zwijgen helpen doorbreken.

Mijn vader was geen makkelijk man. Gelukkig kon ik hem een plek geven, hem vergeven: goed zo, goed gedaan, kon ik hem zeggen op zijn sterfbed. Met beperkte middelen heb je je best gedaan. Hij was gelovig, ik wilde graag dat hij met een schoon, licht hart naar het hiernamaals ging.’

Mirjam (49) ‘Mijn opa droeg om zijn nek de as van zijn vriend’

Mirjam Elbers (49) uit Den Haag is theologe en werkt bij uitgeverij Brill in Leiden. Haar grootvader was krijgsgevangene van de Japanners; hij zag de flits van de atoombom op

Nagasaki. 'Hun generatie kende ingrijpend verlies, moest naar Nederland en stuitte op onbegrip.

Opa was een zeer zachtmoedige, dichterlijke man. Hij had een vriend verloren; na de crematie, in het kamp, nam hij diens as mee, in een zakje om zijn nek, voor later, voor de familie. Hij schreef er een gedicht over, *Dance macabre*, dat ik zondag voorlees.'

Hier volgt het gedicht:

*Rond mijn nek in witte doek geknoopt droeg ik tenslotte,
rammelend en schuddend voor mijn borst,
het houten doosje met zijn halfverbrande botten;
bij het vullen was van 't beetje asch nog flink gemorst.*

*Deze, was jaren mijn collega en bijna vriend.
Daarom kan ik meegaan om hem te cremieren.
Had hij aan 't leven dit dan alleen verdiend
ergens verhongerd en voor het eind reeds rottend te creperen?*

*De Japanse stumperd die ons weer schreeuwend sloeg
en uit het brandhuis de Novemberregen in liet draven
over een stenig pad dat langs mismaakte dennen joeg,
en zo zijn geel gemoed bevredigde aan ons, zijn witte slaven.*

*En oh! mijn kil gemoed dat bij dit soort zaken
waterklaar en koel kon blijven weten
dat Leven, eenige werkelijkheid, hiermee niets had te maken,
zelfs vriendelijk vond de kleine stoker die afgesneden
in 't brandhuis de zwarte hand ophief uit zijn kimono
toen in de oven met een knal aan duizend scherven werd gereten
de schedel en zoo verheugd hij verklaarde: 'Hono!'
Hoe hij mij, later met bamboe pasjes, buigend hielp bij het selecteren
van de glazuren kiezen die ik nooit moest vergeten.*

*Zoo werd de befaamde laatste rustplaats tot ontvreemd domein
en draafde ik met wat botten op geleende schoenen door de regen
kwam snijdende Novemberwind als een eeuwig Zijn
en ook hemzelf in Nagasaki als herinnering weer tegen.*

Wim Elbers (1913-1987)

Mirjam vervolgt haar verhaal. 'Heb ik als Indisch kleinkind last van het grote zwijgen? Er zijn veel ingewikkelde persoonlijkheden in onze familie, maar komt dat door trauma, oorlog of karakters? Geholpen heeft die oorlog niet. De eerste generatie richtte zich op de toekomst, hun kinderen bungelden in het ongewisse. Mijn vader en tantes kregen er een tik van mee. Ik ga er niet onder gebukt, maar het zwijgen van mijn vader heeft mij vaak bedrukt.

Indië leeft sterk in Den Haag. Dat doet mij goed, het is deel van mij. De derde generatie neemt nu het stokje over en ontdekt haar Indisch-zijn.' Indo's stammen af van onder meer ambtenaren, ondernemers, soldaten, gelukzoekers, plantagehouders én inheemsen.

Mirjam Elbers spreekt op de Indiëherdenking in de Haagse Duinzichtkerk. - beeld: Hielco Kuipers

'Mijn bet-overgrootmoeder was een Indonesische. Het koloniale verleden is niet zwart-wit; als Indo ben je beide kanten tegelijk. Het is tragisch wat de Indische

Nederlanders is overkomen: eerst zagen Indo's er niet Hollands genoeg uit, daarna golden hun kinderen weer als kolonialen.'

Laat alle Nederlanders eens stilstaan bij de dubbelheid in zichzelf. En vorm geen gesloten Indische groep, er is al genoeg polarisatie. Zeg liever: kijk naar ons, zo zijn wij allemaal. Onze identiteit valt niet samen met één hokje. Als theoloog zeg ik: wie wij zijn, ligt geborgen in Christus. Ik hoop dat de derde generatie de eigen identiteit gebruikt als een brug naar anderen, en niet als ophaalbrug.'

Advertentie